

Prohászka Marcell élete a II. világháború befejezése után

A katonaság, a frontszolgálat és a hadifogság után – nagy nehézségek árán – hivatalos úton hazatérhettem szüleimhez, Érsekújvárra. A megváltozott viszonyok, a határok visszaállítása jelentős mértékben befolyásolta az egész család helyzetét.

Nem voltunk ugyanis „megbízható” személyek, hiszen aki magát 1938-ban magyarnak vallotta, s aki ünnepelte a magyar honvédség bevonulását a Felvidékre, az „áruló” volt, mégpedig Csehszlovákia árulója. Mi, gyerekek, szüleinkkel együtt ünnepeltünk, tehát „árulók” voltunk. Ezt nyomatékosította édesapám közéleti szereplése – a magyar párt városi képviselőtagja, később a Magyar Katolikus Párt egyik alapító tagja volt –, bátyám pedig a felszabadulást megelőző városi „nacionalista” tüntetés aktív résztvevője volt, akit letartóztattak. Apámat ezért bebörtönözték. Korára való tekintettel azonban – néhány hét után – csupán napközben kellett bevonulnia a városi fogdába. A rendőrségi nyilvántartásban jómagam is szerepeltem két bátyámmal együtt, tehát várható volt mindhármunk jövőbeli zaklatása. Így hazatérésem, illetve otthon tartózkodásom minden perce bizonytalanná vált. Nappal nem mutatkozhattunk a városban, csak estéként állt módunkban a családok vagy barátok felkeresése. Odahaza ki is alakítottuk a magunk menekülési útvonalát: hátul, az udvarban, a kerítés néhány deszkáját meglazítva, könnyen eltűnhettünk a szomszédos házak kertjében vagy a néptelen utcákon. A csengetések mindig nagy riadalmat okoztak, de a hatóság „háztűznézése” – óvatosságunknak köszönhetően – eredménytelen maradt. I

Ilyen körülmények között a három fiútestvér egyike sem maradhatott otthon – egyébként is mindegyikünk folytatni kívánta tanulmányait a pesti egyetemeken. Könnyű volt azt mondani: Visszatérünk Budapestre! De miként? Útlevel hiányában ez legális úton lehetetlen volt, csak a „zöldhatár”, illetve – a mi esetünkben – a folyók nyújtottak erre lehetőséget. Többször az Ipolyon, néhány alkalommal a Dunán, egy alkalommal pedig a távoli Ronyván próbálkoztunk. Messze a szülői háztól, megfosztva a szülői gondoskodástól elég siralmas volt pesti életünk. Az inflációs időkben a hazuról hozott cigaretták, gyógyszerek biztosították – cserebere alapján – mindennapi létezésünket. Az egyetemen tisztában voltak a helyzetünkkel, így szociális támogatásokkal – tandíjmentesség, menzai ellátás stb. – lehetővé tették számunkra tanulmányaink folytatását. Még kedvezőbbé vált a helyzetünk, amikor a dékáni hivatal ajánlására megszereztük a „Menekült igazolvány”-t. Ennek birtokában ugyanis időnként jogosulttá váltunk utazási kedvezményekre, sőt pénzügyi támogatásra is. Menekült diákként tengettük tehát életünket Budapesten. A karácsony varázsa, a nyári szünidő mindig kísértésbe ejtett bennünket, a honvágy pedig erőt és hitet adott hazajutási kísérleteinkhez. Kísérletezést említek, hiszen néha négy-öt napot is rostokoltunk a különböző határszakaszok valamelyik pontján, hogy a legjobb pillanatban, a legkedvezőbb körülmények között juthassunk át a határ túlsó felére. A kedvező feltételek között említeném a csónakbiztosítást, az úti vezető megtalálását, a járőrözés figyelését, és mindezek anyagi ellenszolgáltatásainak kedvező felmérését, teljesítési lehetőségét... Hiszen csóró diákokról volt szó, akik otthontalanul csak tengtek-lengtek a háborútól terhes, kifosztott új világban. Pesten a sanyarú élet, hazaérve pedig a félelemmel terhes bizonytalanság – ez volt az életképünk.

A helyzetet, – immár az egész család helyzetét – súlyosbította az 1946-ban kézbesített áttelepítési értesítés. Komolyan vettük. Ezek után már csak a családunk magyarországi egyesítésében reménykedtünk, hiszen mi addig is megosztva éltünk már: a szülők a határ egyik oldalán, a gyerekek a másik oldalon. Mi, az utódok, könnyebben viseltük ezt a tragikus helyzetet. Szüleinken viszont láttuk a komoly aggodalmat: Hogyan tovább? Itt hagyni mindent: a házat, a kertet, a gyümölcsfákat... a sok rokont, ismerőst és a temetőt...?! A ház nyugalma felbomlott. Elkezdtek a pakolást ládába,

dobozokba csak a legszükségesebb holmik maradtak ki. Nem sok kerülgetni való volt a házban. Családi házunkat ugyanis 1944. október 7-én egy légiakna teljesen megsemmisítette. A romokból semmi sem került elő épségben. A család egy pillanat alatt nincstelenné vált. Szüleim átmenetileg ismerősöknél, családtagoknál húzták meg magukat. Végül beköltözhetek édesanyám szüleitől megörökölt házába, ám ennek a felét is bombatámadás vitte el 1945. március 14-én, ugyancsak egy újabb amerikai légitámadás alkalmával.

Hazlátogatásunk egyre ritkábbá vált, hiszen az illegális határátlépések nem voltak veszélytelenek. Az egyik télen például a megáradt Ipolyon egy helyi vállalkozó a hátán cipelt át, de megbotlott, jómagam télikabátostul zuhantam a jeges vízbe. Egy másik alkalommal pedig csontig metsző hidegben egész éjszaka eltévedve botorkáltunk a behavazott erdős hegységben, putnoki úti céllal. További alkalommal kedvezőbb időben holdmentes éjszakán, Szob felé a mozgó tehervonatra próbáltunk felugrani telepakolt csomagjainkkal. Olykor sikeres átkelésünknek a fegyveres járőrök felszólítása vetett véget, amit néhány nap elzárás követett. Ezek az esetek megfontolásra készítettek bennünket, hiszen egészségünk, sőt életünk forgott kockán. A távolból aggodalommal érdeklődtünk: Mikor jönnek már? Van-e már időpont, mert bármi áron otthon akarunk lenni, amikor szükség lesz segítségünkre, szüleink vigasztalására, s hogy együtt búcsúzzunk a bezárt házunktól és mindentől, ami addig az életünket jelentette. Pesti tartózkodásunk idején aggódva hallgattuk az otthoni híreket, áttelepítésre ítélt sorstársaink kálváriáját. Kik és hányan kerülnek még ebbe a lehetetlen helyzetbe, ebbe a bizonytalanságba? kérdeztük sokszor. Százazrekről szólt a fáma, amit időnként újabb és újabb kvótákkal gyarapítottak.

Az időpont után érdeklődve eljutottam az Áttelepítési Kormánybizottsághoz, ahol a végső határidőt 1948-ban állapították meg. Tekintettel arra, hogy a sorszámok egyeztetése és azonosítása céljából a „Fehér lapot” már a kezemben szorongottam, azt ajánlották, hogy vétessem fel magam a már áttelepítettek listájára, ha már úgyis Magyarországon tartózkodom. Így elkerülhető lesz az, hogy helyemre/ helyünkre – mint távollévőkre – újabb személyt/személyeket soroljanak be. Ez elfogadható érv volt számomra, így most már nyilvántartásom bővült áttelepítetté. Ez a státus látszólag újabb előnyöket jelentett számomra, hiszen elfeledkeztek „nyugatos” mivoltomról és tiszti akadémiai múltamról, ami korábban rendszeres számonkérésre, igazoltatásokra adott alapot, és olykor szankciókat is alkalmaztak velem szemben. Pesten továbbra is csak vártunk, lestük a híreket, odahaza pedig naponta idegeskedtek a bizonytalanság, a várva várt indulási időpont miatt.

Szüleim már feldolgozták magukban a kikényszerített döntést, hiszen a mi hazatérésünkben már nem bíztak, nem is lett volna célszerű. Olyan légkör alakult ki odahaza, amit korábban sohasem tapasztaltunk. A kollektív bűnösség elvét alkalmazva napirendre került az őshonos lakosság szülőföldjéről való elűzése vagy erőszakos beolvasztása. Napirenden voltak a „partizánok” zaklatásai és az utcai atrocitások a hozzánk hasonló fiatalokkal szemben. A Fehér lapok kézbesítése, illetve átvétele után lekerültünk ugyan a rendőrségi listákról, de a nacionalista Hlinka-gárdisták szemében mi, egykori magyar diák- és kortársak, továbbra is szálla és ellenség maradtunk, akiket élvezettel aláztak meg nyilvánosan, vertek össze derékszíjjal, vagy éppen a város szeme láttára kergettek meg.

Áttelepítési tortúránk rövid befejezése: a szülők otthon maradtak, mi meg már nem mehettünk haza. Pedig idős szüleink öregségükre számítottak segítségünkre, gyámolításunkra. Ebből nem lett semmi, éltek tehát tovább magányosan életüket. A két szomszédos ország Magyarország és Csehszlovákia barátságatlan viszonya a találkozási lehetőségeinket is a minimálisra csökkentette. Olyannyira, hogy a szülők egyik gyermekük esküvőjén sem lehettek jelen, az unokáikat is csak felcseperedettként ismerhették meg.